

Kasampetanan na mga Kalagan

Kalagan Folk Tales

Told by
Theodorico Resmondo

Edited by
Bibiano Enangkile
Asa and Dag Wendel

Summer Institute of Linguistics-Philippines, Inc.
Translators **1978** **Publishers**

Published in cooperation with
Bureau of Elementary Education
and
Institute of National Language
of the
Ministry of Education and Culture
Manila, Philippines

Additional copies of this
publications may be
obtained from:

FilLit
Box 2270
Manila 2801

or

FilLit
Nasuli, Malaybalay
Bukidnon 8201

Kaagan Kalagan Folktales 2
62.2-1078-2.4C 54.20P-786076NG
Printed in the Philippines
by SII. NASULI PRESS

FOREWORD

Some of the glory of the Philippines lies in the beautiful variety of people and languages within its coasts. It is to the great credit of the national leadership over the years that no attempt has been made to destroy this national heritage. The goal has been instead to preserve its integrity and dignity while building on this strong foundation a lasting super-structure of national language and culture.

The present book is one of many designed for this purpose. It recognizes the pedagogical importance of dividing literacy and second-language learning into two steps--literacy being the first. When a student has learned to read the language he understands best, the resulting satisfaction in his accomplishment gives the drive and confidence he needs to learn the national language. His ability to read, furthermore, is the indispensable tool for the study this program will require.

The Ministry of Education and Culture of the Philippines is proud to present this latest volume on a nationwide series designed to teach the national language through literacy in the vernaculars. It will strengthen both the parts of the nation and the whole.

JUAN L. MANUEL
Minister of Education and Culture

PREFACE

This book was prepared to provide reading material for newly literate Kalagans. It is hoped that the book will stimulate interest and improve facility in reading.

A practical rather than a phonemic orthography is being used which should facilitate the transition to and from Cebuano and Pilipino orthography.

The e, however, has three different values:

1. The most frequent is that of the Pangasinan e, the high mid vowel, like in Kinagan bey 'house'
2. In loan-words, as in Presidente 'President', the value is the same as in Cebuano
3. Infrequently a sound occurs which approaches the pronunciation of the vowel in English let. For Kinagan an example is the vocative for a young lady, Keleng.

Special acknowledgement is due to Mr. **Sibiano** Enangkile for his assistance in the editing of this material.

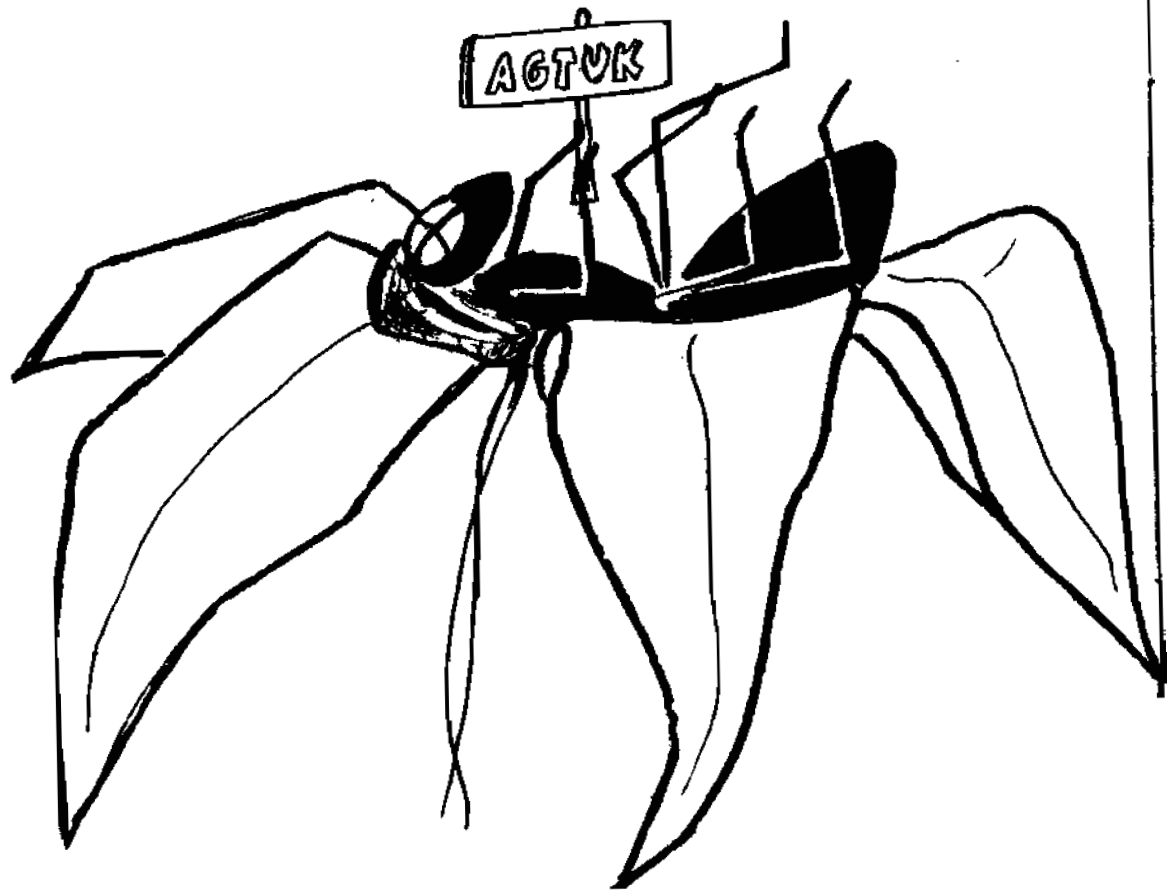
Asa and Dag Wendel
Summer Institute of Linguistics

(Table of Contents)

Kasampetanan

Ya Agtuk aw Lawan	1
Ya mga Kagan aw Buwaya	5
Ya Datu aw Biya ay banwa Magagong	11
Si Tongtong aw Datu ay Lanip Ga ..	19
Si Mollog aw Kura nan	29
Si Tilanduk aw Busaw	36

Ya Lawan aw Agtuk

Sang kaallaw ya agtuk miyanaw munda manaw, dimateng ay dakwa patag. Dun ay patag yan gimiti ya dakwa kauy pagnganan Lawan. Ya Lawan yan kadengan sa paginang sa banwa.

Lawung na Lawan, "Way makasupu kanak asidi ay babaw na lupa, kay gimiti aku kadengan na banwa." We kadugay dimateng ya agtuk.

Lawung na Lawan, "Ayin kaw siken, aw wan ya tud na panaw mu yani?"

Lawung na agtuk, "Miyari aku, kay kalim ku beg, gawu tumandaw sa dagat, kay di ku pagkitaen kun ari aku ay lupa. Kun malim kaw, papanika aku."

Lawung na Lawan, "Unu ya pigde mu yan?"

Lawung na agtuk, "Yani ya unan ku. Pagunanen ku maglagdeng. Kun malim kaw, papanika aku."

"E-e", lawung na Lawan, "Panik kaw."

"Salamat", lawung na agtuk. Ya agtuk miyanik munda manik, dimateng adti tas na lawan. Pigsapat nan ya pigde nan adti sanga.

Limabay ya marayig allaw. Gimiti ya bunga na kauy, pigde na agtuk. Aw ya dalid migimaya, mituntun ay lupa.

Lawung na Lawan, "Unu ya mibitay yani?"

Lawung na agtuk, "Iket yan na unan ku. Pigiketan ku kay magkalingan-lingan."

Limabay pa ya marayig allaw. Ya dalid migimaya timambed ay lawas na lawan, aw ya dalid masayid da ay lupa.

Lawung na Lawan, "Nanga yani timambed kanak?"

Lawung na agtuk, "Pabayai ra gayed."

Limabay ya marayig allaw. Ya mga dalid dimateng da ay lupa, aw mintambed da ay lawas na lawan.

Lawung na Lawan, "Unu ya piginang mu yani? Arun panaw kaw, aw bedbera ya mga iket yani, kay di da makaginawa."

"E-e", lawung na agtuk, "Arun manaw aku, aw gayed siken arun di da magkatas ya umu mu ay babaw na lupa, kay ya dalid na bedbed yan, yan magpatay kanmu. Aw sa kanmu pagkatuwad mampi ya dengeg mu ay tibuk babaw na lupa." Ya lawan simugaw.

Munda limabay ya marayig allaw. Ya lawan miyatay munda mituwad.

Lawung na agtuk, "Mitapus ya dengeg mu ay babaw na lupa."

Asidi katapus ya kasampetanan sa agtuk aw lawan.

Ya pagdiyandi na Kagan aw Buwaya

Kaasidi na muna allaw ya tubig na Padada aw Bawtakay pagkallekan na mga utaw, kay marayig ya buwaya. Marayig da ya mingkamatay utaw dun ay tubig yan. Aw sagaw ya tubig na Padada aw Bawtakay mibantug kaasidi muna allaw.

Dun ay Padada awun datu migise sa biya. Ya datu yan marayig allang, marayig sakup nan na mangkabut utaw, migsitakes sa kampilan, taming aw dilek.

Sang kaallaw idtu kipasiuan ya biya. Pigtawag nan ya ina nan. Lawung nan, "Ina, magsugbu aku." Ya biya pigeperan na ina nan, pigagaran na mangkayiseg utaw. Munda manaw ya biya, dimateng adti kilid na tubig. Kaasidi pagbetangan na mangkabakla ad ya . sugbuwanan para di makased ya buwaya.

Arun ya biya simed adti ad aw pagsugbu. Ya dakwa buwaya simuba, pigagba nan aw pigdawi nan ya biya. Ya biya piglamun na buwaya aw miyanaw.

Migpiyagit ya buyag. Dimud ya mangkayiseg utaw. Pagkita nilan miyagba da ya ad aw we da ya biya, ya mangkayiseg utaw way miinang. Ya buyag taman da gayed migmatay.

Migsiuli silan na dakwa ya kaliru, munda silan masayid da ay bey. Ya buyag gayed da migmatay.

Ya datu a bakleg mikadengeg sa matay aw kasamuk na mga utaw. Timakes ya datu bakleg sa kampilan, taming aw dilek, pigsungun nan ya mga utaw.

Ya bakleg mimulegsa, "Unu yan?"

Ya mga utaw nan timubag, "Ya biya pigdawi na buwaya."

Ya bakleg migpatagdu sa luwa nan. "Tey", lawung nan, "Sa giyamak na ise ku, di da kari kami magkita." Ya bakleg datu we da kan, miliru untu sa ise nan biya.

Sang kaallaw migsugu ya datu sa mga utaw nan, lawung nan, "Kadtu kamu ay Bawtakay aw angaya mayu ya datu." Ya pigsugu miyanaw munda manaw, dimateng adtu ay datu na Bawtakay.

Lawung na datu ay Bawtakay, "Ayin kamu?"

Ya pigsugu timubag, "Pakadtunan kaw na datu ay Padada asta mga utaw mu kay

awun bawbaw mayu." Ya datu ay Bawtakay
aw mga utaw nan miyanaw munda manaw,
dimateng ay bey na datu ay Padada.

Ya datu ay Bawtakay miglawung,
"Nanga pigpaangay mu aku?"

Ya datu ay Padada timubag,
"Pigpaangay ta kaw, kay ya ise ku biya
pigdawi na buwaya. Tabangi aku, kay
pamatayen ta ya lahat buwaya ay Bawtakay
aw Padada."

Lawung na datu ay Bawtakay, "Tabangan
ta kaw." Ya duwang kadatu migsugu na
lahat eseg magtakes sa kampilan aw dilek
aw manaw silan, piguna nilan ay Bawtakay
simiken ay sabang.

Munda nilan pamatayen ya buwaya,
dimateng adti kawu na Bawtakay, way
misama sa buwaya. Pigsed na mga utaw ya
mabakla lungyab munda miyusawug da silan.
Miyabus da ya buwaya ay Bawtakay. We pa
nilan kitaa ya migdawi sa biya.

Migalin da silan adti sabang na Padada, simuba silan, pigpatay nilan ya lahat kiagiyan nilan buwaya. Munda silan simaka, kinita da nilan ya buwaya na dimawi sa biya. Pigde nilan adti saka, pigguyud na lahat utaw. Pigayawan pa nilan ya buwaya dimawi sa biya.

Pigsuba pa nilan ya tubig, munda nilan patayen ya buwaya, dimateng silan adti kawu na Padada. Miyusawug silan basi awun pa misama, munda silan musawug midakep nilan ya tagbi buwaya.

Lawung na datu, "Ayaw pagpataya ya tagbi buwaya, kay maginang aku sa diyandi." Pigde nilan ya tagbi buwaya, munda silan musawug, dimateng silan adti dakwa buwaya na dimawi sa biya. Pigubuan nilan ya dakwa buwaya, kinita nilan ya biya. Piggakuwang ya biya ay tepad na buwaya.

Pigkamang na datu ya lipung aw gabuta nan ya kanan kampilan. Piggalian nan ya bekten nan, pigpatagdu ya dugu ay lipung.

Arun ya datu miglawung sa tagbi buwaya, lawung na bakleg, "Magininimay kita sa dugu aw buyan ta kaw, aw siken arun, ayaw ra pagilabet sa mangayise ku asta mga kaumpuwanan ku adti mawli allaw. Lahat na Kagan agad ayin kadtu, dili makailabet ya lahat na sumpaw mu. Kun ilabetan mayu ya kaumpuwanan ku adti mawli allaw, ya dugu piginem mu, yan ya manganap sa lahat na sumpaw mu."

Ya tagbi buwaya pigbetang na datu adti tubig. Siken na allaw idtu, we da ya Kagan pagdawiyen na buwaya, kay awun diyandi piginang na muna utaw.

Asidi katapus ya kasampetanan na pagdiyandi na Kagan aw buwaya.

Ya Datu aw Biya ay banwa Magagong

Sambuk allaw ya datu tamisa mikademdem manaw ay mawat banwa. Miyanaw ya datu dime sa bawu nan timakes sa kampilan. Ya kanan bey buwawan aw kanan ayep pigayawan nan, kay diyengeg nan ya kabantug na biya na migiya ay banwa Magagung.

Miyanaw ya datu munda manaw, dimateng adti punuan na dakwa kauy. Migkawmay ya datu aw miglagdeng aw mikatug ay punuan na kauy.

Pagmata nan, dimengeg sa tingeg. Ya tingeg midengeg nan, minganduy sa pakitabang.

Mingusip ya datu, "Ayin kaw tepad?"

Miglawung ya tingeg, "Ari aku ay tas na buntut. Miyanik ya datu aw kinita nan ya busaw na piglagketan na kadena.

Migusip ya datu, "Nanga kaw piglagketan asidi? Wan ya se mu?"

Timubag ya busaw, "Mikase aku sa eped ku, sagaw piglagketan aku asidi."

Miglawung ya datu, "Unu ya mainang ku kanmu?"

Miglawung ya busaw, "Kun mallat kaw kanak, tibasa na kampilan mu ya kadena para makaluwa aku asini."

Lawung na datu, "Dili aku, kay basi masiwang ya kampilan ku."

Miglawung ya busaw, "Kun sugbuwan mu na lana ku ya kampilan mu, dili masiwang bisan unu ya tibasan asidi babaw na lupa. Kun tabangan mu aku, iyatag ku ya lana yani." Miyalim ya datu. Kiyamang nan ya lana aw pigsugbuwan nan ya kampilan aw pigtibas nan ya kadena na pigiket sa busaw. Miutud ya kadena aw ya busaw migleya, kay mikaluwa ay lagket nan. Ya datu aw busaw migsuway sa dan.

Ya datu miyanaw munda manaw, dimateng ay dakwa tubig. Tima ya datu aw pagdateng nan ay tenga-tenga na tubig. Limutaw ya dakwa buwaya.

Miglawung ya buwaya, "Ayaw pagtalipag asini. Kun legesen mu, patayen ta kaw."

Timubag ya datu, "Ayaw aku pagsinana, kay mawat pa ya panawan ku. Kun sinanen mu aku, aku ya magpatay kanmu."

Timubag ya buwaya, "Ya pigpatay ku na timalipag asidi, we pa ya kampilan na timawem sa lawas ku."

"Kari," lawung na datu, "Arun pagtagad kaw." Pigsugbuwan na datu ya kanan kampilan na lana aw pigdud na buwaya, pigtibas nan. Ya buwaya niyatay. Ya datu timalipag asta dimateng adti dipag na tubig.

Miyanaw aw miyanaw ya datu munda manaw, pigdateng nan ya dakwa patag. Simallep da ya sega.

Munda manaw, dimateng sakanan ay tagbi lagkaw. Ya lagkaw yan pigeyaan na bakleg.

Pagkakita nan sa bakleg, "Marayaw gabi, bapa."

Timubag ya bakleg, "Panik kaw." Migusip ya bakleg kun ayin pa siken.

Ya datu timubag, "Siken paku ay pigsilatan na sega."

Ya bakleg miglawung, "Itin, asidi ra kaw katug, kay mawat pa ya pigsikenan mu." Sa we pa silan katug, ya datu migusip kun unu ya ngan na banwa pigeyaan nan.

Ya bakleg timubag, lawung nan, "Itin, ya banwa yani pignganan Magagung. Kun dumengeg kaw sa agung, agaw yan niyatay ya mingasawa sa biya."

"Nanga yan, magkamatay ya magpangasawa sa biya yan?"

"Inday," lawung na bakleg, "We ku katigami kun nanga yan. Marayig da, itin, ya mga datu na mingkamatay dun, ya datu ay kawu na tubig, ya datu ay pigsabangan na tubig, ya datu ay pusud na dagat aw datu ay buntud na magumbud." Arun ya datu we pakatug na gabi yan. Pigdemdem nan kun nanga magkamatay ya magpangasawa sa biya.

Pagkakemdeg ya datu miglawung sa bakleg, "Bapa, kadtunan ku ya biya. Ayawan ku kanmu ya kanak kubaw. Kun dengegen mu ya agung, agaw yan, kay miyatay daku, aw ya kubaw ku bitaya ay pespesan na lagkaw mu."

Ya datu miyanaw munda manaw, dimateng adtu ay bey na biya. Pigpapanik na biya ya datu, pigbetangan na lahat pagkan ya datu. Tapus na datu mikakan, migusip ya biya kun unu ya tud nan.

Ya datu migebat na, "Aku siken ay mawat banwa, miyari aku, kay dakwa ya ginawa ku kanmu."

Ya biya timubag, "Kun giminawa kaw untu kanak, katug kaw ay tamba yan. Kun kakemdegan kaw, ikaw makatagtum kanak." Ya datu miyalim.

Sed adti tagbi tamba, kidemdeman na datu ya pigtuwara na ama nan, "Itin, ya utaw na tudturun, mallek ya kamatayen nan."

Lawung na datu, "Arun dili aku makatug. Bantayan ku kun wan ya magpamatay sa utaw asidi. Ya datu we pakatug. Pigkamang nan ya unan, pigabulan nan, aw timagu ya datu adti sed na kuwanganan. Pigtagmus nan ya kampilan pigsugbuwan na lana aw timagad kun unu ya dumateng.

Timenga-tenga ya gabi awun mina samet deyengeg na datu. Pigigutan nan ya pagawid sa kampilan. Maniki ya samet yan, mina ginawa na mannanap. Timagad ya datu. We kadugay kimawas ya mannanap adti kuwanganan aw pigbanga nan ya unan na pigabulan na datu. Limuwa ya datu aw pigtibas nan ya mannanap. Pagkamatay na mannanap, migtagad pa ya datu kun unu pa ya dumateng. Asta migkakemdeg we da ya dimateng.

Limuwa ya biya, pigtanaw nan kun mianu ra ya datu. Pagbukas na biya sa tambu, pigsungun na datu aw pigtulli nan na miyatay nan ya mannanap.

Migpatagdu sa luwa aw miglawung, "Arun magad aku kanmu bisan ayin mu aku dewa."

Miyanaw ya datu aw biya simakay sa kura. Pigapit na datu ya bakleg. Muli adti pagsilatan na sega.

Asidi katapus ya kasampetanan na datu aw biya.

Si Tongtong aw Datu ay banwa Lahip Ga

Kaasidi na kamunan awun utaw pagnganan kan Tongtong. Si Tongtong manaylu, tamisa ise na allang. Way masayid simbay ni Tongtong, kay kaasidi we pa abay ya karayigan na utaw.

Sang kaallaw si Tongtong mikademdem manaw. Miyanaw si Tongtong munda manaw, dimateng ay kilid na tubig. Dun ay kiyabasan kimita si Tongtong sa isda migbuntugun kay kiyagdangan. Pigput ni Tongtong ya isda aw pigbetang nan adti tubig.

Siken san miyanaw si Tongtong munda manaw, kimita da uman sa langgam na di da makalayug, kay kiiketan na bagen. Pigput ni Tongtong ya langgam. Pigubad nan ya iket aw pigpalayug nan ya langgam. Miyanaw da uman si Tongtong munda dimateng ay banwa Lanip Ga. Ya banwa Lanip Ga kilid na dagat pigiyaan na datu. Ya datu awun ise nan, biya. Dun si Tongtong mige ya na marayig allaw.

Limabay ya pilang allaw. Ya biya, ise na datu, migkasakit. Mighirap da untu ya biya.

Sang kaallaw pigtawag na biya ya ama nan aw miglawung, "Ama, pakamargan kanak ya ugbus na kauy adti tuktuk na ikapitu na buntud pignganan Ararat." Ya kauy yan pigbantayan na marayig mannanap.

Lawung na biya, "Mamataw aku kun masepa ku ya ugbus na kauy yan." Ya datu misasaw migpasugu sa mga utaw nan. Ya mga utaw miyanaw. We pa silan dateng ay buntud na Ararat, pigpatay silan lahat na mannanap.

Ya datu timagad munda nan tagaran, way dimateng. Ya datu miraman, migpasugu da uman sa marayig utaw adti buntud na Ararat.

Lawung nan, "Kamanga mayu ya ugbus na kauy yani, kay kun muli kamu na di mayu made ya kauy, ipapatay ku kamu." Ya pigsugu mga utaw miyanaw munda silan manaw. We pa silan dateng adti buntud, pigpatay silan na mga mannanap. Way mikauli kanilan.

Makatlu ya datu pagsugu. Ya mga utaw way mikauli.

Lawung na datu, "Arun ubusun ku ipapatay ya mga utaw migiya ay banwa lanip Ga.

Si Tongtong miliru sa piglawung na datu. Si Tongtong miyanaw adti kilid na dagat aw tuu simugaw munda miningkud ay punuan na kauy. We kadugay pigdud si Tongtong na langgam.

Ya langgam miglawung, "Tongtong, unu ya pigsugaw mu?"

Si Tongtong timubag, "Miliru aku kay lahat na utaw ay banwa yani ipapatay na datu."

"Nanga yan, ipapatay kamu?" lawung na langgam.

Si Tongtong timubag, "Ipapatay kami, kay way makakamang sa ugbus na kauy adti tuktuk na buntud na Ararat."

Lawung na langgam, "Tongtong, ayaw pagkaliru, kay aku ya pigtabangan mu. Kadtunan ku ya kauy yan aw magkamang aku sa ugbus nan. Tung ngallaw pagtagad kaw asidi, kay iyatag ku kanmu ya ugbus na kauy." Ya langgam limayug. Si Tongtong miyanaw miyuli adti datu.

Si Tongtong miglawung sa datu, "Arun ayaw pa pagpapatayen ya lahat na utaw ay banwa Lanip Ga. Tagad kaw na tung ngallow, kay iyatag ku ya ugbus na kauy na pinganap mu." Ya datu timagad.

Ya langgam limayug, dimateng adti buntud na Ararat. Miyapun ya langgam aw pigkete nan ya ugbus, pigbanga nan, miyuli. Si Tongtong migtagad adti kilid na dagat.

Pagdateng na tung ngallow, ya langgam dimateng aw pigatag nan kan Tongtong ya ugbus na kauy. Migpasalamat si Tongtong sa langgam aw niyanaw munda manaw dimateng adti datu, aw pigatag nan ya ugbus na kauy. Ya ugbus na kauy pigsepa na biya. We kadugay ya biya migkarayaw.

Sang kaallow ya biya migsugbu. Si Tongtong migpanaw-panaw mikaagi adti sugbuwanan na biya. Pagkita ni Tongtong na biya migsugbu, timagu si Tongtong adti marayig bulak aw siliba nan ya biya.

We kadugay pigkita si Tongtong na sundawu na datu. Pigdakep si Tongtong aw pigde adti datu. Ya datu untu miraman, lawung nan, "Arun, kay piginang mu yan, ipapatay ta kaw. Ipaug ta kaw adti lawud na dagat, ipakan kaw sa isda." Si Tongtong simugaw, gayed da simugaw.

We kadugay pigpatawag na datu ya mga utaw nan, lawung nan, "Ugan mayu si Tongtong adti tenga na lawud, kay ipapatay ku sa mga isda." Ya pigsugu na datu minsakay sa bangay, pigde nilan si Tongtong. Munda nilan padaganen ya bangay, dimateng adti tenga na lawud. Pigpalagdeng nilan ya bangay, pigug nilan si Tongtong adti dagat. Si Tongtong kiayawan migkapay-kapay adti tenga na lawud.

We kadugay pigdud na dakwa isda si Tongtong.

"Wan ya piginang mu asidi?" lawung na isda.

Si Tongtong timuhag, "Pigpapatay aku asidi ay tenga na dagat."

Lawung na isda "Tongtong, ayaw pagkaliru, kay ikaw ya timabang kanak idtu muna allaw. Arun", lawung na isda, "Sakay kaw ay likud nake, kay iyated ta kaw adti kilid na dagat." Si Tongtong simakay ay likud na isda.

Limabay ya pilang allaw, dimateng ya isda adti kilid na dagat. Pagkawas ni Tongtong, pigtugun sakanan na isda, lawung nan, "Asidi ra kaw pagiya ay kilid na dagat' Pagtawag kaw kanak kun unu ya kalim mu."

Si Tongtong migiya ay kilid na dagat na pilang allaw. Limabay ya mga allaw awun mikaagi kan Tongtong, migde sa mga kamagi, sawwe, pamukan, dagum ay mga kubaw.

Lawung ni Tongtong, "Ayin kaw kadtu?"

Timubag ya utaw, lawung nan, "Madtu aku ay banwa Lanip Ga, kay ibandu ku ya pigde ku yani sa mutiya na tipay."

Lawung ni Tongtong, "Ayaw ra pagkadtu. Aku ra ya matag kanmu sa mutiya na tipay. Tangag kaw gayed kinsem na kemdeg." Pagkakemdeg timangag ya utaw, pigatag nan sa utaw ya mutiya na tipay na pigatag na isda kanan. Pigatag na utaw ya kamagi, pamukan, aw mga kubaw.

Sang kaallaw si Tongtong mikademdem sa paginang na datu kanan.

"Tey", lawung ni Tongtong, "Kun beke pa nake, niyatay ra gawu ya biya. Arun, yani ya pigpagamakan nan kanak."

Limabay ya pilang ngallaw, pigtawag ni Tongtong ya isda, lawung nan, "Manaw pa aku. Madtu aku ay banwa Lanip Ga."

"E-e", lawung na Isda, "Pagdayaw-dayaw kaw gayed." Si Tongtong miyanaw migde sa marayig mutiya na tipay, mga kamagi aw mga kubaw. Munda manaw, dimateng adti banwa Lanip Ga.

Lawung na datu kan Tongtong, "Pigpaug ta kaw adti lawud. Nanga mimataw kaw?"

Si Tongtong timubag, "Miari aku, kay pigsugu aku na ina aw ama mu aw mga taganak mu, kay ya kadatu we pakatenga sa kadatu nilan adti sed na dagat. Kay migbey silan sa buwawan."

Ya datu miglawung, "Ayaw aku paglukuwa. Midugay da silan miyatay."

"We silan kamatay," lawung ni Tongtong, "Adu silan lahat ay sed na dagat. Kun di kaw mangintuu, iri ya pigpade nilan kanmu, mga mutiya, kubaw aw pamukan." Ya datu mingintuu. Pigpaandaman nan na dakwa sakayanan.

Lawung ni Tongtong, "Ya pigtugun na ama mu: Ayaw pa, kunu, pagpaagara ya biya. Kagaya ra, kunu, paagara na pagtangag mu. Ya paagaren mu arun ya mga utaw mu gayed." Ya datu aw mga utaw nan simakay, pigagaran ni Tongtong aw biya. Munda manaw ya pigsakayan nilan, dimateng adti tenga-tenga na lawud.

Lawung ni Tongtong, "Asidi ra kamu ugun, kay adti sed ya bey na ama mu." Pigpanug silan labat ni Tongtong, si Tongtong da kuman aw biya ya misama. Pagkita ni Tongtong sa marayig dugu, migkapuwa ya dagat.

Lawung ni Tongtong sa biya, "Dimateng da silan. Dakwa ya pista adti sed na dagat."

Si Tongtong aw biya miyuli. Migasawa silan, kay we da laying utaw misama. Ya biya we pakatigam na ya ama nan aw mga utaw pigpadawi ni Tongtong sa mga isda.

Lawung ni Tongtong sa asawa nan, "Ayaw da pagtagad kanilan, kay di da silan muli, kay marayaw ya kabetang nilan adtu." Si Tongtong miinang datu dun ay banwa Lanip Ga.

Si Mollog aw Kura nan

Kaasidi na kamunan awun utaw allang,
migise pagnganan kan Mollog. Palibasa
sumpaw na allang, yan ya kanan
paginangen, maglegeb ay kaguwangan
magpanlitag sa mga langgam, ube asta mile.

Limabay ya pilang kawmay, si Mollog dakwa da. Mikademdem si Mollog manaw bisan ayin pasinan.

Miglawung si Mollog sa ina nan, "Ina, manaw aku, kay kun mageya aku asidi, dili aku makapangasawa, kay kita mahirap."

Ya ina nan miglawung, "Itin, ayaw pagpanaw. Kun kalim mu mangasawa, panginawu kaw sa bubay asidi ay banwa nate."

Si Mollog timubag, "Ina, dili aku malim sa mangayise na allang, kay ya kalim ku biya, ise na datu."

Miglawung ya ina ni Mollog, "Itin, di kaw makapangasawa sa biya, kay ya kasumpawan ta sumpaw na allang."

"Dili," lawung ni Mollog, "Manaw aku. Atagan kanak ya kamagi, aw deen ku ya kura maniwang." Pigatag na ina ya pingayu ni Mollog. Si Mollog miyanaw, simakay sa kura na maniwang. Ya kanan dagum mingkakese da, asta kanan sawwe. Ya kamagi pimaliyeg nan.

Miyanaw si Mollog munda manaw,
dimateng adti banwa Magtiyaw. Dun ya
banwa Magtiyaw awun datu migise sa biya.
Mawat pa si Mollog kimita sa dakwa bey.
Kinita ni Mollog na datu ya tagtum sa bey
yan. Masayid da si Mollog sa bey.
Kimawas ay kura. Pigkamang nan ya kamagi
adti liyeg nan, aw pigsed nan adti gawang
na tayi na kura. Pigsakayan ni Mollog ya
kura munda manaw, dimateng adti bey na
datu. Kimawas si Mollog, pigiket nan ya
kura adti aligi na datu.

"Panik kaw," lawung na datu. Sa we
pa si Mollog pakaingkud, migusip ya datu,
kay kinila na datu na si Mollog allang,
kay ya dagum nan mingkakese da.

"Ayin pa kaw siken?" lawung na datu.

Timubag si Mollog, "Siken paku ay
mawat banwa. Kilana ya kanak pagsiken,
bagu pa ya kanak dagum." Arun mingkakese
da, kay mawat ya pigpanawan ku."

"Unu ya tud na panaw mu?"

Timubag si Mollog, "Miyaw agad ayin banwa, minginaw aku sa biya na kanak pangasawaen."

Miraman ya datu, miglawung, "Awun ise ku, peru di aku malim pangasawaen na aliang." Pagtanaw na datu sa kura nan miglawung, "Ayaw pagiketan ya kura dun ay dawem, kay basi mintaun, aw kalipaan ya pamanag ku."

"Dili," lawung ni Mollog, "Katibuk pa na buwan, matapus ya gabi, tai nan arun pulus mga kamagi."

"Dili aku sange," miglawung ya datu, "Way kura magintaun sa kamagi."

Si Mollog miglawung, "Kun malim kaw, paintawnun ku." Minawug ya datu aw si Mollog. Pagdateng nilan adti kura, piglangi nan ya ikug na kura. Pagkalangi na ikug, limuwa ya sambuk kamagi.

Lawung ni Mollog, "Arun da kuman yani mintaun sa kamagi kay kagaya na gabi matapus da ya katibuk na buwan."

"Pila ya kantidad na kura mu yani?"
lawung na datu.

Miglawung si Mollog, "Bisan iyatag
mu kanak ya banwa Magtiyaw, dili ku yan
ipabili." Pigubad ni Mollog ya iket, aw
simakay.

"Panawug kaw," lawung na datu, "Kay
kiyaliman ya kura mu. Paglawung kaw unu
ya nganan mu, kay iyatag ku kanmu."

Si Mollog miglawung adti tas na kura,
"Kun iyatag mu kanak ya ise mu biya, aw
ipade mu ya sanggatus kura mu, iyatag ku
kanmu ya kura ku." Ya datu migleya sa
piglawung ni Mollog.

Mikademdem ya datu, lawung nan, "Arun
aku ya bantugan datu ay babaw na lupa,
kay mikakamang aku sa kura na magintaun
sa kamagi." Pigatag na datu ya ise nan
biya, aw pigatag nan ya sanggatus kura
nan kan Mollog, aw atagi nan si Mollog na
dagum aw sawwe.

Allaw idtu pigpasakay ni Mollog ya biya asawa nan adti kura, simakay si Mollog sa laying kura. Pigsugpat nilan ya marayig kura, aw miyanaw silan munda manaw, dimateng adti bey na ina aw ama nan. Ya ama na biya we da ya misama kura, pigatag nan lahat kan Mollog. Sambuk da kuman ya kura nan, maniwang kura ni Mollog.

Sang kaallaw miyanaw ya datu ama na biya, mingankat sa kura adti laying datu marayig kura, aw lawung nan, "Kadtu kaw arun katibuk na buwan, kay awun kura ku migintaun sa pulus kamagi."

Sa we pa dateng ya katibuk, dimateng ya mamanik. Timagad ya mamanik sa pagkatibuk na buwan. Pagdateng na allaw na katibuk kemdeg idtu, minawug ya datu aw mamanik, timagad silan sa kamagi adti sipet na kura. Pagintaun na kura, way kamagi, tai ya limuwa.

Lawung na datu, "Di pa lumuwa arun ya kamagi. Tagad pa kaw kinsem na allaw." Pagkasambuk allaw, minawug da uman ya datu aw mamani. Timagad da uman silan sa kamagi adti sipet na kura. Pagintawun na kura, tai ya limuwa.

Miraman ya datu. Pigawiran nan ya ikug na kura, aw piglangi, kisanitan ya kura. Pigsipa ya datu na kura dun. Ya datu miyatay.

Ya mamani miyuli adti banwa nan. Pigsakayan nan ya kura maniwang. Munda manaw, migkawmay ya kura, kay ya mamani mambu. Mikadusmag ya kura nan. Ya mamani mikalagpes ay batu, miyatay. We da pakadateng adti banwa nan.

Asidi katapus ya kasampetanan ni Mollog, sampaw na allang.

Si Tilanduk aw Busaw

Si Tilanduk manaylu, kay ya ama aw ina nan pigpatay na busaw. Sagaw si Tilanduk gayed da maglegeb-legeb tenga-tenga na kaguwangan.

Sang kaallaw kimita si Tilanduk sa dakwa kauy pagnganan saweng. Ya pagay na tagek na saweng simiken ay tuktuk aw dimateng ay punuan. Adtu si Tilanduk ay dawem na kauy. Yan migbawus sa uway.

We kadugay dimateng ya busaw.

Lawung na busaw, "Unu ya pigeya mu asidi?"

Lawung ni Tilanduk, "Asidi aku ay punuan na kauy yani, kay dumateng ya dakwa samet ay babaw na lupa, aw ya lahat na kauy mangkagabut. Yani gayed kauy yani ya masama."

Lawung na busaw, "Kallati aku. Kanak da ya kauy yani, kay matay aku na samet."

Lawung ni Tilanduk, "Dili ku iyatag ya kauy yani. Paganap da kaw sa kanmu."

Lawung na busaw, "Ikaw ra ya panganap. Atagan da kanak ya kauy yani." Gayed da pigegketan na busaw ya kauy, lawung nan, "Atagan kanak ya kauy yani."

Lawung ni Tilanduk, "E-e. Kanmu ra ya kauy yani, kay maganap da sa kanak. Gayed lagketan ta kaw asidi ay kauy yani, kay basi dumateng ya samet ay babaw na lupa."

"E-e", lawung na busaw, "Lagketan aku." Piglagket ni Tilanduk ya busaw.

Lawung ni Tilanduk, "Buliten ta na tagek na saweng ya mata mu, para di kaw kumita sa dumateng ay babaw na lupa." Munda nan buliten ya mata na busaw, ya busaw di da magkita. Pigkamang ni Tilanduk ya tigtig aw pigsegaan ya tagek na saweng, aw miyeguy. Ya busaw gayed da migpiyagit, aw pagmatay, aw ya lawas nan misunug na atun. Pagpanuyu na busaw, mibugtu ya uway piglagket kanan.

Lawung na busaw, "Agad ayin si Tilanduk, anapen ku."

Lawung ni Tilanduk, "Sallinan ku ya dagum aw sawwe ku, para di kumila ya busaw." We kadugay kimita si Tilanduk sa banwa na buligan. Pigsengseng ni Tilanduk ya gawang na buligan, aw miningkud, migbawus sa uway. We kadugay dimateng ya busaw.

Lawung nan, "Tey, asidi kaw kari. Ikaw kari si Tilanduk."

Lawung ni Tilanduk, "Nanga di da kaw magkila sa utaw? Unu ya dagum ni Tilanduk?"

Lawung na busaw, "Mayitem."

Lawung ni Tilanduk, "Nanga aku ya pigpatakenan mu?"

Lawung na busaw, "Mingkaw na geya ni Tilanduk."

Lawung na busaw, "Unu ya pigeya mu asidi?"

Lawung ni Tilanduk, "Migbantay aku sa sinampan ni umpu, kay ayawanan nan kanak."

Lawung na busaw, "Atagan da kanak ya sinampan yan."

Lawung ni Tilanduk, "Di ku iyatag, kay pangumbilin yan ni umpu."

Lawung na busaw, "Atagan da kanak, kay aku ra ya magdayaw san."

Lawung ni Tilanduk, "Kun pigginawan mu ya sinampan ni umpu, iyatag ku kanmu, aw gayed ayaw paglalina kun asiri paku, kay magket ya ginawa ku." Pigbanggetan ni Tilanduk ya banwa na Buligan.

Lawung nan sa busaw, "Bila, miyak daku adti mawat, bagu lalina, kay magket ya ginawa ku." Pagiyak ni Tilanduk adti mawat, pigbaba na busaw ya buligan.

We kadugay, miyagba ya banwa na buligan. Ya busaw gayed da pineged na buligan. Magkatuwad ya mabakla kauy

pagkalumpakan na busaw. Abay pagpiyagit, lawung na busaw, "Si Tilanduk kari ya utaw idtu. Arun agad tumagu kaw ay kilut, anapen ta kaw."

Munda meguy si Tilanduk, kimita sa patyukan pagnganan linaday. Si Tilanduk migbawus sa uway dun ay dawem na patyukan. We kadugay, dimateng ya busaw.

Lawung nan, "Asidi kaw kari. Ikaw kari si Tilanduk."

Lawung ni Tilanduk, "Nanga di da kaw magkila sa utaw? Unu ya dagum ni Tilanduk?"

Lawung na busaw, "Maputi."

Lawung ni Tilanduk, "Nanga pigpatakenan mu aku?"

Lawung na busaw, "Mingkaw na geya ni Tilanduk. Unu ya piginang mu asidi?"

Lawung ni Tilanduk, "Migbantay aku sa tapay-tapay, agung ni ama."

Lawung na busaw, "Kanak da ya agung yan."

Lawung ni Tilanduk, "Di ku iyatag' yan, kay pusaka yani ni ama."

Lawung na busaw, "Atagan da yan kanak, kay aku ra ya magdayaw san."

Lawung ni Tilanduk, "E-e, iyatag ku kanmu, aw silang mu tingkun yan na di da dumengeg, kay magkaani-ani ya ginawa ku. Miyanaw si Tilanduk munda mawat da. Pagiya nan, pigtingku na busaw. Ya patyukan mingkauge, pineged ya busaw. Ya busaw gayed da migpiyagit. Magkatuwad ya kakauyan pagkalumpakan nan.

"Tey," lawung na busaw, "Sa kigamakan ku. Kun kitaen ku si Tilanduk, idali ku sa kutu na lupa."

Si Tilanduk dimateng adti dakwa nagan.

Lawung ni Tilanduk sa nagan, "Kun pangayuun kaw na busaw, iyatag ta kaw, aw keskesi ya lawas na busaw." We kadugay dimateng ya busaw.

"Tey," lawung nan, "Asidi kaw kari, Tilanduk."

Lawung ni Tilanduk, "Nanga di da kaw magkila sa utaw? Beke aku ni Tilanduk. Unu ya dagum ni Tilanduk?"

Lawung na busaw, "Binaning."

Lawung ni Tilanduk, "Nanga pigpatakenan mu aku?"

Lawung na busaw, "Mingkaw na geya ni Tilanduk. Unu ya piginang mu asidi?"

Lawung ni Tilanduk, "Migbantay aku sa pingin ni Ama, pagsakay-sakayan ku agad ayin."

Lawung na busaw, "Kanak da ya pingin ni Ama mu, gawang pagsakayan ku."

Lawung ni Tilanduk, "Kun masagpu yani, unu pa ya pagsakayan ku?"

Lawung na busaw, "Atagan da kanak."

Lawung ni Tilanduk, "E-e, kanmu ra. Manaw aku muna, kay magket ya ginawa ku, kay pagsakayan yani ni Ama." Mawat da si Tilanduk. Pagsakay na busaw, pigkeskesan munda banggetan na nagan migpiyagit ya busaw. Miraman ya busaw, pimugtu nan ya nagan.

Pagkamatay na nagan, piganap si Tilanduk na busaw. Si Tilanduk kimita sa dakwa batu adti keba na pangpang. Dun si Tilanduk migbawus sa uway. We kadugay dimateng ya busaw.

Lawung na busaw, "Ikaw kari si Tilanduk."

Lawung ni Tilanduk, "Yan ya mikaket kanmu, kay di da kaw magkila sa utaw."

Lawung ni Tilanduk, "Unu ya pindagum ni Tilanduk?"

Lawung na busaw, "Mapuwa."

Lawung ni Tilanduk, "Nanga kaw migpataken kanak?"

Lawung na busaw, "Mingkaw na geya ni Tilanduk."

Lawung na busaw, "Unu ya pigeya mu asidi?"

Lawung ni Tilanduk, "Migbantay aku sa pu ni Ama, kay dumateng ya dakwa ballus ay babaw na lupa. Sagaw pigbantayan ku ya pu yani."

Lawung na busaw, "Kanak da ya pu yani. Bayaran ku na marayig impen."

Lawung ni Tilanduk, "Ayin ya impen mu?"

Lawung na busaw, "Adti u na sampaw yani. Adti eyaanan ku pigbuntun ya marayig impen."

"E-e", lawung ni Tilanduk, "Kanmu ra ya pu yani. Dewa adti kamayu eyaanan. Dumawug da gayed. Meneng bila, lalinen mu ya pu yani, ayaw aku pagpakitaa, kay magkaani-ani ya ginawa ku."

Miyanaw si Tilanduk, lawung nan, "Kun matangkeg gayed idtu na busaw, dun katabag ya umu nan." Pigiketan na busaw ya pu, aw pigsangat nan ay abaga, aw pigkuku nan. Pagindeg nan, mitangkeg ya batu. Mililid ya batu aw busaw adti kensad na pangpang. Ya busaw midugdug ya pesa, aw miyatay.

Miyanaw si Tilanduk munda dimateng adti eyaanan na busaw. Kinita nan ya buyag na busaw. Pigpespesan nan ya buyag munda miyatay. We kadugay dimengeg si Tilanduk sa kasamuk na utaw adti muna. Pigkadtunan nan.

Yan ya kinita nan ya mga utaw pigpanlagket.

Lawung ni Tilanduk, "Unu ya piginang mayu asidi?"

Lawung na mga utaw, "Pigkebusu kami na busaw asidi, aw ya kanami eped pigkan da nilan." Pigpaluwa silan ni Tilanduk, bubay aw mga eseg. Pigubus nilan pigde ya lahat na impen na busaw. Aw si Tilanduk mingasawa sa mga bubay pigpaluwa nan. Miinang dakwa datu.

Asidi kapupus ya kasampetanan kan Tilanduk.